

Organska poljoprivreda

-Rad iz predmeta Agrarna politika evropske unije-

Mentor:

Prof. dr. Stanislav Zekić
Dr. Danilo Djokić

Student:

Deana Babić EEB004/21

Novi Sad, 2023. godina.

SADRŽAJ

Uvodna razmatranja	1
1. Standardi I principi	2
1.1. Organski standardi..	3
1.2. Ciljevi	4
2. Ključne karakteristike.	5
2.1. Karakteristike.	5
2.2. IFOAM ključni principi	4
3. Uloga	8
3.1. Znacaj organskih proizvoda u ishrani.	8
3.2. Budući razvoj organske poljoprivrede.....	9
Zaključna razmatranja	11
Literatura	12
Izvori stručne literature:.....	12
Internet izvori:	12

Uvod

Organska poljoprivreda je integralan proizvodni sistem hrane visokog kvaliteta. Zasnovan je na najboljim ekološkim praksama, društveno je prihvatljiva i profitabilna.

Osnovni cilj organske poljoprivrede, koja se zasniva na isključivanju ili umanjenoj upotrebi hemijskih inputa, je očuvanje ekološke ravnoteže i zdravlja ljudi. Međutim, smanjena upotreba inputa, odnosno niska ulaganja po jedinici proizvodnje, uslovljavaju niske prinose, i opadanje obima poljoprivredne proizvodnje.

Otuda je, uz činjenicu da organska poljoprivreda zahteva angažovanje veće radne snage, ukupna površina zemljišta pod ovim vidom poljoprivredne proizvodnje još uvek skromna. Organska proizvodnja se pridržava određenih principa i ciljeva kao i zajedničkih iskustva iz praksi, nastala zbog pokušaja smanjenja uticaja čoveka na životnu okolinu, dok u isto vreme poljoprivreda funkcioniše najprirodnije moguće.

Organska poljoprivreda je holistički proizvodni i upravljački sistem koji ne koristi sintetička đubriva, pesticide, GMO, smanjuje zagađenje vazduha, vode i zemljišta i optimizira produktivnost i zdravlje ljudi, biljaka i životinja.

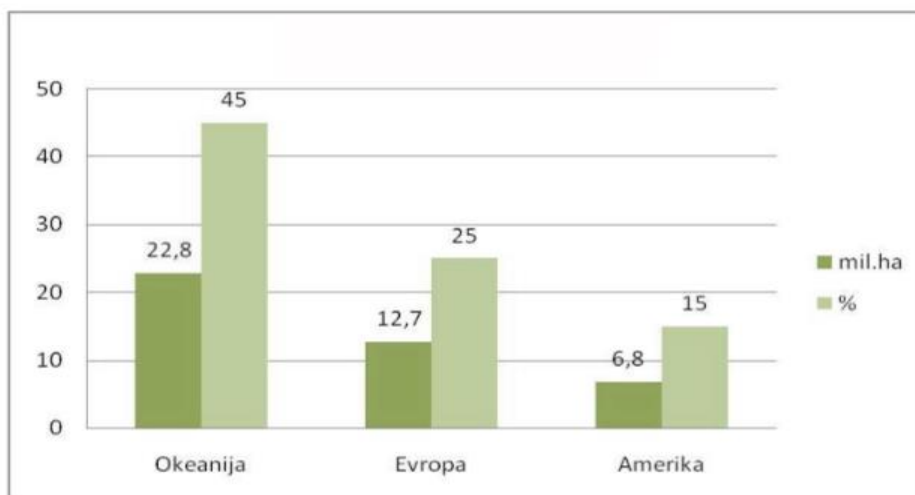
Termin organska poljoprivreda se kao najviše koristi u SAD. U zemljama Zapadne Evrope često se koristi izraz biološka poljoprivreda, dok je za Srbiju i region najčešće u upotrebi ekološka ili organska poljoprivreda.

Ovakav vid proizvodnje sve više, kako u svetu tako i kod nas, dobija na značajnosti. Šta je to organska poljoprivreda i čemu ona ustvari treba da doprinese, uneto je u osnovne principe IFAOM (Međunarodna federacija pokreta za organsku proizvodnju), a to su 4 principa: princip zdravlja, ekologije, pravičnosti, zaštite.

Prvi koji je uveo biodinamični sistem proizvodnje a ujedno i preteča današnje organske proizvodnje jeste Rudolf Štajner, austrijski filozof.

U današnje vreme, svest o zdravoj ishrani i zdravom načinu života povećala je interesovanje za organskim proizvodima, a sama proizvodnja je zabeležila veliki rast, ali ipak nedovoljan u odnosu na tražnju.

Vodeći regioni za organsku poljoprivredu su Okeanija, Evropa, I Amerika.

Slika br.1 – površine pod organskom poljoprivredom u svetu

Slika br.2 – Površine(ha) pod organskom proizvodnjom u Evropi

1. Standardi I principi

1.1. Organski standardi

U poslednjim godinama, prehrambene krize su povećale osetljivost ljudi na kvalitet I sastav hrane. Za to isto vreme, izveštaji o negativnim posledicama intenzivne poljoprivredne proizvodnje na zemljište I kvalitet vode, životinje I biljke, pokrenuli su zabrinutost ljudi za kvalitet I kontrolu hrane kao I način na koji se ona proizvodi. Sve je veća potražnja za zdravom I bezbednom hranom koja se nije proizvela tako što je nanela štetu okruženju, I koja omogućava vitalnu ruralnu ekonomiju.

Organska proizvodnja hrane je rešenje koje može da zadovolji ove uslove društva.

Pokret organskih proizvođača se može vezati za početak sedamdesetih godina prošlog veka. Veliki proizvođači, koji su bili svesni negativnih posledica koje je donosila intenzivna industrijska poljoprivreda, počeli su da formiraju udruženja I postavljaju prva pravila vezana za organsku proizvodnju.

Sledeći korak je bio da uspostave sisteme oznaka, koja ispunjava zahteve potrošača, koji su spremni da plate veću količinu novca za bolji kvalitet hrane, poznato poreklo I metode proizvodnje hrane.

Tek 1980. godine su definisani prvi pravni standardi organske proizvodnje od strane IFOAM-a (Medjunarodna federacija pokreta za organsku poljoprivredu).

Organska poljoprivreda je 1991. godine regulisana u EU. Od tada, relevantna komisija EU se sastaje svake godine I dopunjuje I menja, na osnovu zahteva potrošača I proizvođača, kao I problema sa kojima se susreću.

Standardizacija proizvoda, kontrola proizvodnje I označavanje organskih proizvoda vodi ka efektivnoj zaštiti proizvođača I potrošača. Zakonodavstvo u ovoj oblasti, stvara uslove za poboljšanje kvaliteta hrane I očuvanje prirodnog okruženja.

Glavni element standarda EU za organsku poljoprivredu jeste sistem sertifikacije. Primarni predmet interesovanja predstavlja proizvodnja, prerada, ambalaža, prevoz, skladištenje, prodaja I uvoz iz drugih zemalja.

Tokom izrade nacionalnih regulativa, treba da se koriste smernice UNFAO I IFOAM. Nije u cilju da se propišu pravila na međunarodnom nivou koja je teško sprovesti. Cilj je da se uzmu u obzir I specifični uslovi I propišu regulative koje su primenljive I objektivne za uslove svake zemlje.

1.2. Ciljevi I principi organske poljoprivrede

Organska poljoprivreda teži ka nekoliko opštih ciljeva:

- A) Uspostavljanju održivog upravljačkog sistema za poljoprivredu. Ovaj sistem treba da poštuje sisteme I cikluse u prirodi, poboljša zdravlje vode, biljaka, zemljišta, životinja. Treba da doprinosi visokom nivou biološkog diverziteta. Takođe da omogući odgovorno korišćenje energije I prirodnih resursa poput vode, vazduha, zemljišta.. I poštuje različita ponašanja životinja
- B) Cilj je proizvodnja kvalitetnih proizvoda
- C) Proizvodnja širokog asortimana poljoprivrednih I prehrambenih proizvoda, dok zadovoljava zahteve potrošača da ne šteti životnoj sredini u proizvodnom procesu

Organska poljoprivreda je jedna od najpropulzivnijih grana u svetskoj ekonomiji, a njen razvoj osigurava:

- optimalno korišćenje prirodnih resursa;
- višu stopu ekonomskog rasta;
- poboljšanje standarda stanovništva u ruralnim područjima;
- povećanu prehrambenu bezbednost potrošača.

Takođe, pored navedenih ekonomskih razloga organska poljoprivreda može da osigura porast poljoprivredne proizvodnje, takođe i povećanje izvoza.

Nisu samo navedeni ekonomski razlozi osnovni za bavljenje ovom proizvodnjom, nego su to i zdravstveni, ekološki, i politički razlozi.

Zdravstveni razlozi se vezuju za činjenicu da organska hrana ne sadrži aditive dozvoljene u hrani koja se proizvodi u konvencionalnoj poljoprivredi, a isto tako ne sadrži pesticide i herbicide, a ni GMO.

Neka istraživanja pokazuju da organska hrana sadrži više minerala i vitamina u odnosu na hranu proizvedenu u konvencionalnoj poljoprivredi.

Ekološki razlozi proizilaze iz toga da organska poljoprivreda ne koristi pesticide i veštač ka đubriva, te je stoga prijateljska po prirodnu sredinu, odnosno ne zagađuje zemljište i vode. Gajenjem raznolikih kultura organska poljoprivreda doprinosi očuvanju biodiverziteta.

2. Ključne karakteristike organske poljoprivrede

2.1. Ključne karakteristike

Postoji nekoliko ključnih obeležja I karakteristika organske proizvodnje, tu spadaju:

- a) Povećana upotreba plodoređa zbog efikasnijeg korišćenja resursa na terenu,
- b) Tačna I striktna ograničenja za upotrebu pesticida I sintetičkih đubriva
- c) Zabrana upotrebe GMO
- d) Korišćenje resursa na terenu, poput stočne hrane koja je proizvedena na farmi
- e) Precizno biranje vrste biljaka I životinja koje su otporne na bolesti
- f) Uzgajanje stoke na otvorenim I slobodnim površinama, hranjenje organskim proizvodima
- g) Upotreba stočarskih praksi koje se prilagođavaju različitim vrstama

Organska poljoprivreda nije samo poljoprivreda I proizvodnja bez veštačkih đubriva I pesticida, ona predstavlja holistički sistem proizvodnje koji je osmišljen da funkcioniše kao održiva jedinica koja uključuje životinje, biljke, mikroorganizme, organske I mineralne materije zemljišta, inskete I ljude.

Organska proizvodnja je deo velikog lanca sandbevanja. Potrošači čine finalnu kariku u ovom lancu I najveća pažnja se pridaje tome da se oni obezbede visokokvalitetnom hranom, svežom I ukusnom I naravno zdravom.

Izgradjivanje poverenja izmedju potrošača I farmera je veoma važno. Potrošači zahtevaju prozivode koji su kvalitetni zdravi I proizvedeni u skladu sa prirodnim zakonima I oni su spremni da plate više za ove proizvode. Dok farmeri prozivode u skladu sa postavljenim organskim standardima I onda mogu da prodaju svoje proizvode po većim cenama.

2.2. IFOAM ključni principi organske poljoprivrede

IFOAM je definisao ključne principe organske poljoprivrede:

1. Princip zdravlja

Organska poljoprivreda treba da održava I poboljšava zdravlje biljaka, životinja, zemljišta, ljudi I planete kao neodvojive. Suština ovog principa jeste u tome da se zdravlje pojedinaca I zajednice ne može odvojiti od zdravlja celog ekosistema. Zdravo zemljište nam daje zdrave plodove koji čuvaju zdravlje ljudi I životinja.

Uloga organske poljoprivrede koja je bitna jeste da čuva, I poboljša zdravlje organizama I ekosistema, do ljudi. Glavni cilj je da proizvede visokokvalitetnu nutritivnu hranu koja može doprineti preventivnoj brizi o zdravlju. Ona zbog toga izbegava upotrebu đubriva I pesticida, lekova za biljke I životinje koje mogu imati negativne posledice za zdravlje.

2. Princip ekologije

Organska poljoprivreda treba da se zasniva na živim ekološkim sistemima, da sa njima funkcioniše, da ih oponaša I pomogne im da opstanu.

Ovaj princip uskladjuje ekološki sistem sa organskom poljoprivredom. Navodi da proizvodnja treba da bude zasnovana na ekološkim procesima I recikliranju.

Organska proizvodnja, šumski I pašnjački sistem treba da se uklape u cikluse u prirodi. Ciklusi su univerzalni ali I specifični u zavisnosti od terena. Organsko upravljanje mora da bude uskladjeno u zavisnosti od lokalnih uslova, ekologije, kulture.. Input treba da se smanjuje ponovnom upotrebom, efikasnim upravljanjem materijalima I recikliranjem, kako bi se poboljšao kvalitet prirodnog okruženja I sačuvali resursi.

Proizvođači, takodje I trgovci treba da štite I koriste zajedničku sredinu, što uključuje vodu, vazduh, klimu, ..

3. Princip pravičnosti

Organska poljoprivreda treba da se gradi na odnosima koji obezbeđuju pravičnost vezano za zajedničku životnu sredinu I mogućnosti života.

Pravičnost možemo gledati kao jednakost medju ljudima, poštovanje, pravda I upravljanje svetom koji delimo, I njihov odnos prema drugim živim bićima.

Ovaj princip nam govori da oni koji su uključeni u organsku poljoprivredu treba da imaju human odnos na svim nivoima I prema svim stranama-radnicima, farmerima, distributerima, trgovcima I potrošačima. Treba da obezbedi svim uključenima dobar kvalitet života I hrane I da doprinese smanjenju siromaštva.

Cilj je da se obezbede dovoljne količine visokokvalitetnih proizvoda.

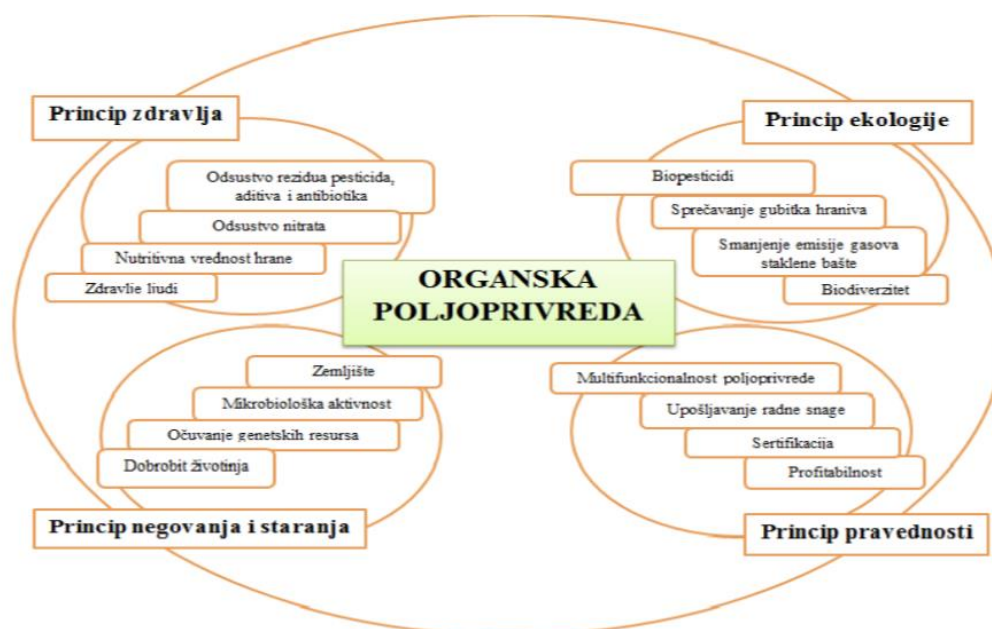
Takodje ovaj princip insistira da se životinjama obezbede dobri uslovi za život, u skladu sa njihovom psihologijom I ponašanjem u prirodi.

4. Princip brige

Organskom poljoprivredom treba da se upravlja na odgovoran I oprezan način da bi se zaštitilo zdravlje sadašnjih I budućih generacija ,a takodje I životne sredine.

Ovaj princip nam govori da su pažnja I odgovornost jedni od ključnih elemenata u upravljanju,razvoju I tehnološkim izborima organske poljoprivrede.

Da bi se obezbedilo da organska poljoprivreda bude zdrava, neophodna je nauka.Ali ipak pored nauke su potrebno I praktično iskustvo,mudrost kao I urođeno znanje .

Slika br.3 – Osnovni principi I koristi od organske poljoprivrede

3. Uloga organske poljoprivrede u očuvanju biodiverziteta

Od početka razvitka sistema organske poljoprivrede, održanje biodiverziteta smatralo se podjednako važno kao i očuvanje plodnosti zemljišta. Biodiverzitet predstavlja osnovu za dalji razvoj materijalnih i duhovnih vrednosti ljudi, i sve je ugroženiji. Gubitak biodiverziteta može da ugrozi i produktivnost poljoprivrede, kao i ljudsko zdravlje i opstanak.

Predviđa se da će do 2050. godine nestati 11% prirodnih oblasti, a to na godišnjem nivou čini oko 6% globalnog nacionalnog bruto proizvoda do 2050. godine.

WWF- Svetska fondacija za prirodu navodi da je u praćenju preko 14.000 populacija kod oko 3700 vrsta kičmenjaka ubeležen pad za 58% u periodu 1970.-2012. godine.

Zbog toga se smatra da ukoliko se nastavi čovekova aktivnost koja donosi negativne posledice, postoji opasnost da se broj različitih biljnih i životinjskih vrsta smanji za 67% u odnosu na njihov broj od pre 50 godina.

Mnoge studije u kojima su poredili konvencionalnu i organsku proizvodnju, pokazale su da upravo organska proizvodnja ima pozitivne uticaje na floru i faunu. Takođe se i primetilo da su proizvođači koji su se bavili organskom proizvodnjom imali u proseku oko 30% više vrsta i 50% više jedinki u odnosu na konvencionalna gazdinstva. U organskom sistemu proizvodnje je utvrđen veći obim i broj biljojeda, predatorskih insekata i oprašivača, takođe i sisara, ptica kao i veći broj mikroorganizama i glista.

Najkritičnijim biodiverzitetom može se smatrati agrobiodiverzitet. Konvencionalna poljoprivreda je, zajedno sa svojom praksom, dovela je do "genetske erozije", tj. do gubitka mnogih divljih i domaćih vrsta životinja i biljaka.

Zaštita biodiverziteta putem organske proizvodnje, podrazumeva očuvanje starih rasa i sorti, koje su od neprocenjive vrednosti za svoja područja.

3.1. Značaj organskih proizvoda u ishrani ljudi

Mnoga zaštitna sredstva, koja su u današnje vreme zabranjena, nekada su se koristila u poljoprivredi i ostavila su velike posledice na zdravlje ljudi i prirode. Nakon otkrića da organohlorni pesticidi dovode do nakupljanja toksičnih hemikalija u tkivima organizama istog lanca ishrane, usledila je zabrana korišćenja.

Iako pored toga što je prisustvo ovih aktivnih materija u Srbiji zabranjeno za upotrebu od 1991. godine, u nedavnom istraživanju utvrđeno je prisustvo aldrina, eldrina i dieldrina u poljoprivrednom zemljištu u Vojvodini, a u najvećoj meri dieldrina.

Aditivi i pesticidi, pored toga što smanjuju zdravstveno bezbednost hrane, oni veoma negativno utiču na samo zdravlje. Ti negativni efekti nisu odmah vidljivi, tek posle nekoliko godina unošenja gde može dovesti i do teških oboljenja.

Richter (2002.) navodi da su procene smrtnih slučajeva koji su izazvani pesticidima oko 220.000, a broj trovanja i do 26. miliona godišnje. U analizi na prisustvo pesticida, utvrdjen je znatno manji broj kod organskih, nego što je to bio slučaj u konvencionalnim proizvodima.

3.2. Budući razvoj organske poljoprivrede

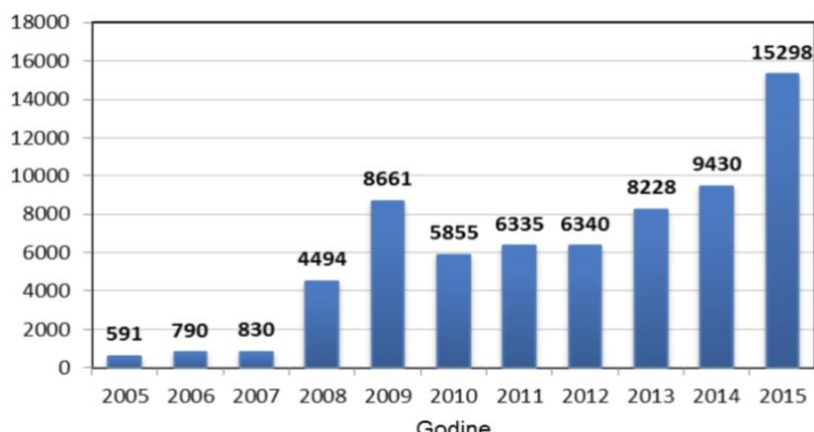
U svetu, tržište organskih proizvoda ima konstantan rast. U periodu od 2012.-2015. godine je u Srbiji došlo do povećanja broja sertifikovanih površina sa oko 6000 na 15000 ha, a time i broj nosioca sertifikata koji. 2015. Iznosi 334. Izvoz organskih proizvoda je u velikoj meri porastao, u vrednosti od 75% u periodu od 2014.-2015. godine.

U Srbiji danas postoji nekoliko centara za razvoj organske proizvodnje i oni se nalaze u: Selenči, Leskovcu, Svilajncu, Valjevu, Negotinu, Užicu.

Samo povećanje površina pod organskim sistemima, utiče i na povećanje zainteresovanosti za ulaganjem u semensku proizvodnju namenjenu ovim proizvođačima. Srbija koja ima relativno očuvanu prirodu, male poljoprivredne posede i veliki broj poljoprivrednih gazdinstava sa ekstezivnim načinom proizvodnje, predstavlja idealnu sredinu za razvoj organske proizvodnje.

U budućnosti se očekuju novi proizvođači koji prelaze na ovaj vid proizvodnje, kako zbog zdravlja tako i zbog povećane tražnje za ovim proizvodima.

Prema Zavodu za zaštitu prirode Srbije, danas postoje 474 zaštićena prirodna dobra, sa različitim stepenima zaštite, i ona su od posebnog značaja za očuvanje prirode. Pridržavanjem koncepta koji nalaže organska proizvodnja, mnogo više se čuva biološka raznolikost, plodnost zemljišta, zdravlje životinja i biljaka, a sve to dovodi i do čuvanja zdravlja čoveka kao poslednjeg i najvažnijeg potrošača

Slika br.4 -Površine pod organskom poljoprivredom u Srbiji 2005-2015.godine

Organska poljoprivreda omogućava da poljoprivrednici ostavljaju seme za sledeću setvu, čime proizvođači i proizvodnja ostaju manje osetljivi na promene na tržištu.

To nije slučaj sa konvencionalnom poljoprivredom, gde se događa da uvođenjem GMO (koji predstavljaju „patente“ u poljoprivredi) poljoprivrednicima nije omogućeno da seme ostave za narednu sezonu i onda postaju zavisni od (inostranih) biotehnoških kompanija.

Organska poljoprivreda, kao i razvoj tehnologije uslovljava, u okolnostima nestašice faktora proizvodnje, odnosno energenata (nafta), zamenu obnovljivim izvorima, tj. korišćenje novih vidova energije:

- biomase (dobija se korišćenjem otpadaka iz poljoprivredne proizvodnje: slame, kukuruzovine, lista repe,..)
- biogasa (koji se proizvodi iz stajnjaka);
- dizel goriva (iz uljane repice);
- sunčeve energije;
- termalne vode; geotermalna energija

Iako su u poljoprivredi troškovi energije niži u odnosu na industriju ili sabracaj, ipak je ušteda kroz zamenu novim vidovima energije u poljoprivredi značajna za povećanje njene efikasnosti i efikasnosti čitavog agroindustrijskog kompleksa. Prema tome su, po pravilu, veći troškovi u prehrambenoj industriji nego u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, u kojoj je najveći utrošak energije pri obradi zemljišta..

Zaključna razmatranja

U nastojanju da se u što većoj meri izbegnu potencijalni rizici i obezbedi zdravstveno bezbedna hrana, razvila se tzv. organska poljoprivreda, odnosno poljoprivredna proizvodnja zasnovana na ekološkim principima. Nasuprot konvencionalnoj poljoprivredi sa intenzivnom upotrebom hemijskih inputa, stvara se novi tip poljoprivredne proizvodnje koja se naziva - ekološka, organska, biološka, niskoinputna ili alternativna'.

Organska proizvodnja danas predstavlja neizostavnu kariku održivog poljoprivrednog sistema u kojoj, pored očuvanja divljih i domaćih sorti i rasa, dolazi i do očuvanja i zaštite ekosistema, ali i zdravlja ljudi što je i najbitnije.

Srbija, kao zemlja koja ima veliki broj poljoprivrednih gazdinstava, ali takodje i malih poseda, stvara mogućnosti za postavljanjem novih pravaca razvoja poljoprivrede.

Organska poljoprivreda osigurava visokokvalitetnu, nutricionu vrednu hranu, koja doprinosi zdravlju ljudi, te otuda tražnja za njom, posebno u razvijenim zemljama Evrope i SAD, znacajno raste, i pored visih cena u odnosu na konvencionalno proizvedene proizvode. Najveće tržiste za organske proizvode je SAD, Nemacka, a potom Italija i Francuska. Danska i Svajcarska imaju najveći udeo tržista organskih proizvoda u odnosu na ukupno tržište poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, kao i najveći potrošnju organskih proizvoda po glavi stanovnika.

Razvojem svesti kod potrošača o i vrednostima organski proizvedene hrane, praćene povećanjem kupovne moći, dovešće do konverzije konvencionalnih poseda u organske, gde bi najveće učešće imala manja porodična gazdinstva.

Podsticanjem ovakvih pravaca razvoja poljoprivrede, naročito u oblastima zakonom zaštićenih područja, kroz podršku u obuci potencijalnih proizvođača, nabavci opreme i sertifikaciji organske proizvodnje, znatno bi se očuvala bi se plodnost zemljišta, zaštitilo bi se od erozije i uticalo bi se na stvaranje zdravijeg agroekosistema.

Potrebno bi bilo, da proizvođači koji se bave organskom proizvodnjom u svojim gazdinstvima stvore takav proizvodni prostor, da granica između prirode i ljudske delatnosti bude jedva vidljiva, a ostvareni benefiti u korist budućim generacijama.

Literatura

Izvori stručne literature:

- Natasa Mirecki, Thomas Wehinger i Polonca Repic,(2011, Podgorica), Priručnik za organsku proizvodnju
- Zakon o organskoj poljoprivredi i prateći, savetovanje, proizvodnja i sertifikacija organskih proizvoda, Beograd, 2003., organizator Poljoprivredni fakultet Zemun, Ministarstvo poljoprivrede. Sumarstva i vodoprivrede Republike Crne Gore i Ministarstvo a unutrašnje ekonomske odnose Srbije i Crne Gore
- Marijenka Tabaković^{1*}, Milena Simić¹, Vesna Dragičević¹, Milan Brankov (2017.) , Organska poljoprivreda u Srbiji
- Božić G. Dragica, Bogdanov Lj. Natalija, Ševarlić M. Miladin(2011.Beograd): "Ekonomika poljoprivrede", Poljoprivredni fakultet, Beograd, DAES

Internent izvori:

- Vukicevic Lj (2017): Organska proizvodnja,Victorialogistic. Dostupno na: <http://victorialogistic.rs/>
- Organic production in Serbia. Chamber of commerce and industry of Serbia. Available in: <http://www.pks.rs>